RETTENS DOM (Fjerde Afdeling)

7. februar 2002 *

I sag T-261/94,

Bernhard Schulte, Delbrück (Tyskland), ved Rechtsanwalt R. Freise,

sagsøger,

mod

Rådet for Den Europæiske Union ved A.-M. Colaert, som befuldmægtiget, bistået af avocat M. Núñez-Müller,

og

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved D. Booß og M. Niejahr, som befuldmægtigede, bistået af avocat M. Núñez-Müller, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgte,

* Processprog: tysk.

angående en påstand om erstatning i medfør af EF-traktatens artikel 178 og 215 (nu artikel 235 EF og 288, stk. 2, EF) for de af sagsøgeren lidte tab ved, at han blev forhindret i at afsætte mælk i medfør af Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984 om almindelige regler for anvendelse af den i artikel 5c i forordning nr. 804/68 omhandlede afgift på mælk og mejeriprodukter (EFT L 90, s. 13), suppleret ved Kommissionens forordning nr. 1371/84 af 16. maj 1984 om gennemførelsesbestemmelserne for den tillægsafgift, der er omhandlet i artikel 5c i forordning nr. 804/68 (EFT L 132, s. 11),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Mengozzi, og dommerne V. Tiili og R.M. Moura Ramos,

justitssekretær: fuldmægtig D. Christensen,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 26. april 2001,

afsagt følgende

Dom

Relevante retsregler

1 Stillet over for en overskudsproduktion af mælk i Fællesskabet vedtog Rådet i 1977 forordning (EØF) nr. 1078/77 af 17. maj 1977 om indførelse af en præmieordning for ikke-markedsføring af mælk og mejeriprodukter og for omstilling af malkekvægsbesætninger (EFT L 131, s. 1). Forordningen tilbød producenterne muligheden for at indgå en forpligtelse til ikke-markedsføring af mælk eller omstilling af kvægbesætningerne i en periode på fem år, for hvilket de som modydelse ville modtage en præmie.

2 På trods af, at mange producenter indgik sådanne forpligtelser, gjorde overskudsproduktionen sig stadig gældende i 1983. Rådet vedtog derfor forordning (EØF) nr. 856/84 af 31. marts 1984 (EFT L 90, s. 10) om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 804/68 af 27. juni 1968 om den fælles markedsordning for mælk og mejeriprodukter (EFT 1968 I, s. 169). Den nye artikel 5c i sidstnævnte forordning indfører en »tillægsafgift« af de mængder mælk leveret af producenter, som overskrider en »referencemængde«.

3 Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984 om almindelige regler for anvendelsen af den i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 omhandlede afgift på mælk og mejeriprodukter (EFT L 90, s. 13) fastsatte referencemængden for den enkelte producent på grundlag af produktionen leveret i et referenceår,

nemlig kalenderåret 1981, med forbehold af muligheden for medlemsstaterne for at vælge kalenderåret 1982 eller kalenderåret 1983. Forbundsrepublikken Tyskland valgte det sidstnævnte kalenderår som referenceår.

4 Forpligtelserne til ikke-markedsføring, der var indgået af visse producenter på grundlag af forordning nr. 1078/77, omfattede de valgte referenceår. Eftersom de ikke producerede mælk i løbet af de pågældende år, kunne de hverken opnå referencemængde eller som følge heraf sælge nogen mængde, der var fritaget for afgiften.

5 Ved domme afsagt den 28. april 1988 i sagerne Mulder (sag 120/86, Sml. s. 2321, herefter »Mulder I-dommen«) og von Deetzen (sag 170/86, Sml. s. 2355) underkendte Domstolen, med henvisning til tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, forordning nr. 857/84, som suppleret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84 af 16. maj 1984 om gennemførelsesbestemmelserne og den tillægsafgift, der er omhandlet i artikel 5c i forordning nr. 804/68 (EFT L 132, s. 11).

6 Til opfyldelse af disse domme vedtog Rådet forordning (EØF) nr. 764/89 af 20. marts 1989 om ændring af forordning nr. 857//84 (EFT L 84, s. 2). Den nye artikel 3a i sidstnævnte retsakt fastsatte i det væsentlige, at de producenter, som ikke, under gennemførelse af en forpligtelse indgået på grundlag af forordning nr. 1078/77, leverede mælk i referenceåret, under visse betingelser opnår en specifik referencemængde (også benævnt »kvote«) beregnet på grundlag af den leverede mælkemængde eller den tilsvarende mælkemængde solgt af producenten i en periode på 12 måneder inden den måned, hvori der var indgivet anmodning om præmie for ikke-markedsføring eller omstilling.

7 Artikel 3a i forordning nr. 857/84, som ændret, betingede tildelingen af en referencemængde af flere vilkår, idet der navnlig stilledes krav om, at producenten

»a) ikke har [...] overdraget hele sin mælkebedrift inden udløbet af en ikke-markedsføring eller omstillingsperioden

b) til støtte for sin ansøgning [...] godtgør, at han er i stand til på sin bedrift at producere en mængde svarende til den ansøgte referencemængde

[...]«.

8 Denne bestemmelse blev suppleret ved artikel 7a i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1546/88 af 3. juni 1988 om gennemførelsesbestemmelserne for den tillægsafgift, der er omhandlet i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 (EFT L 139, s. 12), som ændret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1033/89 af 20. april 1989 (EFT L 110, s. 27), der i stk. 1 navnlig bestemmer, at »den særlige referencemængde, der tildeles på de i artikel 3a i forordning nr. 857/84 fastsatte betingelser, overføres i tilfælde af overdragelse af bedriften ved arv eller på anden måde, der kan sidestilles ved arv [...] når den producent, der helt eller delvis overtager bedriften, skriftligt forpligter sig til at overholde forgængerens forpligtelser«.

9 Ved dom af 21. marts 1991, Rauh (sag C-314/89, Sml. I, s. 1647, præmis 23), fortolkede Domstolen artikel 3a i den ændrede forordning nr. 857/84 således, at »de omhandlede 'producenter' ud over indehavere af landbrugsvirksomheder, der selv har påtaget sig en forpligtelse i henhold til forordning nr. 1078/77, også omfatter dem, som efter udløbet af den af indehaveren indgåede forpligtelse har overtaget bedriften ved arv eller på lignende måde«.

10 Andre betingelser for tildeling af en specifik referencemængde, som bl.a. vedrørte det tidspunkt, på hvilket forpligtelsen til ikke-markedsføring ophørte, blev underkendt af Domstolen som ugyldige ved dommene af 11. december 1990, Spagl (sag C-189/89, Sml. I, s. 4539) og Pastätter (sag C-217/89, Sml. I, s. 4585).

11 Efter afsigelsen af disse domme vedtog Rådet forordning (EØF) nr. 1639/91 af 13. juni 1991 om ændringen af forordning nr. 857/84 (EFT L 150, s. 35), som i forbindelse med ophævelsen af de underkendte betingelser gav hjemmel for, at der kunne tildeles de pågældende producenter en specifik referencemængde.

12 Ved dom af 19. maj 1992 i sagen Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen (forenede sager C-104/89 og C-37/90, Sml. I, s. 3061, herefter »Mulder II-dommen«) kendte Domstolen Fællesskabet ansvarligt for det tab, der var lidt af visse mælkeproducenter, som havde været forhindret i at afsætte mælk som følge af anvendelsen af forordning nr. 857/84, idet de havde indgået forpligtelser i medfør af forordning nr. 1078/77.

13 Efter afsigelsen af denne dom offentliggjorde Rådet og Kommissionen den 5. august 1992 meddelelse 92/C 198/04 (EFT C 198, s. 4). Efter en redegørelse for konsekvenserne af Mulder II-dommen, og med det formål at foretage en fuldstændig opfyldelse af denne, gav institutionerne udtryk for deres hensigt om at foretage den praktiske gennemførelse af skadesløsholdelsen af de pågældende producenter.

14 Institutionerne forpligtede sig til, indtil dette var sket, at give afkald på, i forhold til samtlige erstatningsberettigede producenter, at fremsætte indsigelse om forældelse i medfør af artikel 43 i EØF-statutten for Domstolen. Denne forpligtelse var imidlertid ledsaget af en betingelse om, at retten til erstatning endnu ikke var udløbet på tidspunktet for offentliggørelsen af meddelelsen eller på det tidspunkt, på hvilket producenten havde henvendt sig til en af institutionerne.

15 Herefter vedtog Rådet forordning (EØF) nr. 2187/93 af 22. juli 1993 om tilbud om erstatning til visse producenter af mælk og mejeriprodukter, som midlertidigt har været forhindret i at udøve deres virksomhed (EFT L 196, s. 6). Til fordel for de producenter, som havde opnået en definitiv referencemængde, indeholder forordningen et tilbud om erstatning med et fast beløb af de tab, der var opstået på grundlag af gennemførelsen af en bestemmelse, som omhandles i Mulder II-dommen.

16 Ved dom af 27. januar 2000 i sagen Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen (forenede sager C-104/89 og C-37/90, Sml. I, s. 203) traf Domstolen afgørelse om størrelsen af den af sagsøgerne krævede erstatning.

Sagens faktiske omstændigheder

17 Sagsøgeren er mælkeproducent i Tyskland. Sagsøgerens far indgik en forpligtelse til ikke-markedsføring, der udløb den 5. oktober 1984. Forpligtelsen blev indgået på grundlag af forordning nr. 1078/77.

18 Ved gaveretshandel af 17. november 1988, godkendt ved afgørelse fra Amtsgericht Paderborn den 20. juni 1990, erhvervede sagsøgeren ved arveforskud den landbrugsbedrift, som havde været omfattet af den nævnte forpligtelse.

19 Efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 764/89 ansøgte sagsøgeren ved skrivelse af 12. juni 1989 om tildeling af en midlertidig specifik referencemængde. Efter at denne var blevet nægtet ham ved endelig afgørelse truffet af de nationale kompetente myndigheder den 1. december 1989 — hvilket begrundedes med, at han ikke opfyldte betingelserne for at erhverve en kvote — indbragte han nævnte afgørelse for den kompetente tyske retsinstans.

20 Efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 1639/91 indgav sagsøgeren på ny, ved skrivelse af 30. september 1991, ansøgning om en midlertidig specifik referencemængde. Ved afgørelse af 17. marts 1992, truffet af de nationale myndigheder, modtog han den nødvendige attest på tildeling af nævnte referencemængde. Som følge heraf hævede sagsøgeren den sag, han havde anlagt til prøvelse af de nationale myndigheders afgørelse af 1. december 1989. Ved kendelse af 15. april 1993 blev sagen slettet af retslisten.

21 Den 1. maj 1992 genoptog sagsøgeren mælkeproduktionen. Ved afgørelse af 29. juni 1993 fik han tildelt en endelig referencemængde.

22 Efter afsigelsen af Mulder II-dommen indgav sagsøgeren ved skrivelse af 23. juni 1992 til de sagsøgte ansøgning om erstatning for det påståede lidte tab.

23 Den 27. januar 1994 fremsatte Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft (Tyskland) (herefter »BEF«) tilbud om erstatning i medfør af forordning nr. 2187/93.

24 Ved skrivelse af 18. marts 1994 afslog sagsøgeren tilbuddet og krævede en højere erstatning. Ved skrivelse af 18. april 1994 fremsatte BEF et nyt og højere tilbud, som sagsøgeren afslog ved skrivelse af 22. april 1994.

Retsforhandlinger og parternes påstande

25 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 8. juli 1994 anlagde sagsøgeren denne sag.

26 Ved kendelse af 31. august 1994 udsatte Retten sagen på Domstolens afsigelse i den dom, som endelig afgjorde tvisten i de forenede sager C-104/89 (Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen) og C-37/90 (Heinemann mod Rådet og Kommissionen).

27 Nærværende sag blev genoptaget efter afsigelsen af Domstolens domme i de ovennævnte sager.

28 Ved afgørelse truffet af Retten den 6. juni 2000 blev sagen henvist til en afdeling sammensat af tre dommere.

29 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Fjerde Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling. I forbindelse med foranstaltningerne til tilrettelæggelse af sagen har den opfordret parterne til skriftligt at besvare visse spørgsmål. Parterne har efterkommet anmodningen.

30 Det til den 29. marts 2001 berammede retsmøde kunne ikke afholdes som følge af en sygemelding fra sagsøgerens advokat.

31 Parterne afgav indlæg og besvarede Rettens spørgsmål i retsmødet den 26. april 2001.

32 Sagsøgeren har nedlagt påstand om, at de sagsøgte dømmes til at betale sagsøgeren 254 922,45 DEM med rente.

33 De sagsøgte har nedlagt følgende påstande:

— Sagen afvises, subsidiært frifindes de sagsøgte.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

34 Ved skrivelse af 17. april 2001 tilkendegav sagsøgeren over for Retten, at han havde foretaget en ny beregning af erstatningsbeløbet med rente under hensyn til de kriterier, Domstolen havde afstukket ved dommen af 27. januar 2000 i sagen Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen, og at han derfor nedsatte beløbet i erstatningspåstanden til 30 000 DEM med rente.

35 I retsmødet har de sagsøgte anmodet Retten om ikke at anerkende, at dette dokument vedlægges sagens akter, da de var blevet indleveret efter afslutningen af den skriftlige forhandling, uden at der foreligger nogen grund, der kan berettige en sådan forsinkelse. Desuden har de, uafhængigt af udfaldet af denne sag, nedlagt påstand om, at sagsøgeren i medfør af artikel 87, stk. 3, i Rettens procesreglement dømmes til at betale de udgifter, som påløb den 29. marts 2001 for deltagelse i det retsmøde, som ikke kunne afholdes.

Retlige bemærkninger

Parternes argumenter

36 Sagsøgeren har hævdet, at betingelserne for at pålægge Fællesskabet ansvar for det lidte tab er opfyldt. Han påstår at have krav på skadesløsholdelse for tabet ved, at han blev forhindret i at producere mælk i medfør af forordning nr. 857/84.

37 Den periode, som han kræver erstatning for, begynder den 23. juni 1987 — dvs. fem år før skrivelsen af 23. juni 1992, som afbrød forældelsen — og slutter den 5. april 1992. Han ansætter tabet til 30 000 DEM med rente.

38 I modsætning til det af de sagsøgte påståede finder sagsøgeren, at han skal betragtes som en producent under SLOM II, altså en producent, hvis tab — forårsaget af afslaget på tildeling af en kvote — først ophørte med ikrafttrædelsen af forordning nr. 1639/91.

39 Han gør gældende, at forældelsesfristen på fem år i artikel 43 i statutten for Domstolen blev afbrudt ved hans skrivelse af 23. juni 1992 tilstillet de sagsøgte, og at det således alene er kravet før den 23. juni 1987, der er forældet.

40 De sagsøgte har gjort gældende, at sagsøgerens krav ikke er begrundet, og at det under alle omstændigheder er forældet.

Rettens bemærkninger

41 Indledningsvis må det præciseres, at undersøgelsen af forældelsesspørgsmålet i denne sag gør det nødvendigt først at afgøre, om det kan antages, at Fællesskabet har pådraget sig ansvar på grundlag af EF-traktatens artikel 215 (nu artikel 288 EF), og, såfremt det er tilfældet, indtil hvilket tidspunkt.

42 Fællesskabet kan efter traktatens artikel 215, stk. 2, kun ifalde ansvar uden for kontraktforhold for det tab, institutionerne har forvoldt, såfremt visse betingelser er opfyldt, nemlig at den adfærd, som fællesskabsinstitutionen kritiseres for at have udvist, er retsstridig, at der er indtrådt et tab, og at der er årsagsforbindelse mellem den retsstridige adfærd og det hævdede tab (Domstolens dom af 17.12.1981, forenede sager 197/80-200/80, 243/80, 245/80 og 247/80, Ludwigshafener Walzmühle m.fl. mod Rådet og Kommissionen, Sml. s. 3211, præmis 18, og Rettens dom af 13.12.1995, forenede sager T-481/93 og T-484/93, Exportateurs in Levende Varkens m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2941, præmis 80).

43 Med hensyn til situationen for de mælkeproducenter, der havde indgået en ikke-markedsføringsforpligtelse, er Fællesskabet erstatningsansvarligt over for hver enkelt producent, der har lidt et erstatteligt tab som følge af, at han har været forhindret i at levere mælk i medfør af forordning nr. 857/84 (Mulder II-dommen, præmis 22).

44 Dette erstatningsansvar skyldes tilsidesættelsen af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, som producenter, der var blevet tilskyndet af en fællesskabsretsakt til at indstille markedsføringen af mælk i en begrænset periode af hensyn til almenvellet og mod betaling af en præmie, kunne have med hensyn til deres ikke-markedsføringsforpligtelses begrænsede virkninger (Mulder I-dommen, præmis 24, og von Deetzen-dommen, præmis 13).

45 De sagsøgte har gjort gældende, at Fællesskabet ikke kan være erstatningsansvarligt, fordi sagsøgerens far af egen fri vilje opgav mælkeproduktionen inden udløbet af sin forpligtelse til ikke-markedsføring. Sagsøgerens far havde ikke til hensigt at genoptage mælkeproduktionen ved udløbet af forpligtelsen, hvorfor sagsøgeren ikke kan hævde at have lidt tab som følge af ikrafttrædelsen af ordningen med mælkekvoter.

46 Retten skal udtale, at der her i sagen ikke er anledning til at tage stilling til denne opfattelse hos de sagsøgte. Forholdet er således det, at selv om det måtte vise sig, at forordning nr. 857/84 var årsagen til det af sagsøgeren påberåbte indtægtstab, fremgår det af sagen, at det ansvar, som ville kunne pålægges Fællesskabet af den grund, ophørte med ikrafttrædelsen den 29. marts 1989 af forordning nr. 764/89, og at samtlige eventuelle erstatningskrav, som ligger før dette tidspunkt, er forældet.

47 Det må påpeges, at sagsøgeren hævder at være SLOM II-producent som følge af, at han alene opnåede en kvote efter ikrafttrædelsen den 15. juni 1991 af forordning nr. 1639/91. Han finder, at grundene til, at de nationale myndigheder nægtede ham en mælkekvote i 1989, skyldtes, at forordning nr. 764/89 ikke indeholdt hjemmel til at tildele sådanne kvoter til producenter, der som han havde genoptaget SLOM-driften ved arv efter udløbet af den forpligtelse til ikke-markedsføring, som var indgået af arveladeren, hvilket er en situation svarende til den, Domstolen tog stilling til i Rauh-dommen. Da denne situation først blev redresseret med ikrafttrædelsen af forordning nr. 1639/91 — som endelig gav producenterne mulighed for at erhverve en mælkekvote — varede det indtægtstab, som skal tilregnes Fællesskabet, indtil den dag, hvor sagsøgeren, efter den nævnte dato, erhvervede en kvote, der satte ham i stand til at genoptage mælkeproduktionen.

48 Det er nu vel ikke bestridt, at sagsøgeren først opnåede en mælkekvote efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 1639/91, men forholdet er ikke desto mindre

det, at det fremgår af sagen, at de grunde, der forklarede de nationale myndigheders afslag til sagsøgeren i 1989, ikke alene står i forbindelse med hans status som arving, men det forhold, at sagsøgerens situation ikke modsvarede de betingelser, der gjaldt for at tildele en mælkekvote i medfør af artikel 3a i den ændrede forordning nr. 857/84.

49 Det fremgår jo af afgørelsen fra de nationale myndigheder, der blev truffet den 1. december 1989, med disses afslag til sagsøgeren på at tildele den nødvendige attest for at opnå en mælkekvote — at sagsøgeren, uafhængigt af spørgsmålet vedrørende hans status som arving, ikke kunne hævde at have ret til en mælkekvote i medfør af artikel 3a i forordning nr. 857/84, som ændret ved forordning nr. 764/89, og dette af tre grunde. Da sagsøgerens far, for det første, indtil 1991 havde forpagtet næsten hele ejendommen, havde han af egen fri vilje opgivet mælkeproduktionen i ikke-markedsføringsperioden; SLOM-bedriften var, for det andet, kun i meget ringe omfang drevet af sagsøgeren, idet en meget stor del af landbrugsarealet var forpagtet, og det meget ringe resterende areal kunne, for det tredje, ikke betragtes som en landbrugsbedrift (afgørelsen af 1.12.1989, s. 4 og 5).

50 De nationale myndigheders konklusion i afgørelsen var følgende:

»En attest i medfør af artikel [...] er dog ikke udelukket alene, fordi den periode med ikke-markedsføring, som ophørte den 31. december 1983, ikke tilkommer Dem (punkt a), men også fordi den bedrift, på grundlag af hvilken præmien for ikke-markedsføring blev ansøgt, praktisk taget allerede var opgivet i perioden med ikke-markedsføring (punkt b), og den kan end ikke anses for delvis (punkt c) 'drevet' af Dem, eftersom man ikke kan anse anvendelsen af 0,5 ha til fårehold for en landbrugsbedrift. Det er tillige tvivlsomt, at det kan attesteres i dette tilfælde med ringe areal, at De i Deres bedrift kan fremstille referencemængden for levering på 38 060 kg [...], og dette så meget mere, som den påståede yderligere forpagtning ikke er blevet bevist indtil nu.«

51 Det fremgår derfor af denne afgørelse, at de nationale myndigheder, selv om netop sagsøgeren havde påtaget sig forpligtelsen til ikke-markedsføring, ikke ville have kunnet tildele ham en referencemængde efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 764/89, fordi de fandt, at han ikke opfyldte betingelserne for tildeling.

52 Heraf følger, at den afgørelse, som er årsagen til det af sagsøgeren påberåbte tab, dvs. afgørelsen af 1. december 1989 om at afslå udstedelsen af den attest, der var nødvendig for at erhverve en kvote, ikke skyldes en eventuel lakune eller manglende præcision i forordning nr. 764/89 i relation til situationen for de producenter, der havde genoptaget SLOM-driften ved arv eller på lignende måde, men hviler på den bedømmelse, de nationale myndigheder selvstændigt anlagde af sagsøgerens situation i forhold til betingelserne for at tildele en kvote (jf. præmis 7), hvis lovlighed i øvrigt ikke anfægtes af sagsøgeren.

53 Det må derfor konkluderes, at selv om der var blevet bevist årsagsforbindelse mellem ulovligheden af forordning nr. 857/84 og det af sagsøgeren lidte tab — hvilket de sagsøgte bestrider — ville denne årsagsforbindelse være blevet brudt ved de nationale myndigheders afgørelse.

54 Denne konklusion kan ikke afkræftes af, at sagsøgeren erhvervede en referencemængde efter ikrafttrædelse af forordning nr. 1639/91, efter at de nationale myndigheder havde udstedt den nødvendige attest den 17. marts 1992.

55 I den forbindelse bemærkes, at det fremgår af sagen, navnlig af kendelsen af 15. april 1993 afsagt af Verwaltungsgericht Minden (Tyskland), at de retslige skridt, sagsøgeren indledte for at få omstødt de nationale myndigheders afgørelse

af 1. december 1989, blev indstillet, fordi parterne havde indgået forlig. I retsmødet den 26. april 2001 præciserede sagsøgeren over for Retten, at dette forlig blev indgået, efter at de nationale myndigheder endelig havde besluttet at tildele ham en mælkekvote. Han finder denne afgørelse direkte knyttet til ændringen af fællesskabslovgivningen, der fandt sted med ikrafttrædelsen af forordning nr. 1639/91, som udtrykkeligt indeholdt muligheden for at erhverve kvoter for de producenter, der som han havde genoptaget SLOM-driften ved arv.

56 Selv om denne bedømmelse måtte være korrekt, tillader den dog ikke at se bort fra den ikke-tvetydige formulering af afgørelsen af 1. december 1989. Formuleringen udtrykker grundene til afslaget, som, hvilket Retten har angivet (jf. præmis 52 ovenfor), går videre end de grunde, som foranledigede EF-lovgiver til at vedtage den ovennævnte ændring, der blev foretaget ved forordning nr. 1639/91, navnlig efter afsigelse af Rauh-dommen.

57 Heraf følger, at afslaget på en mælkekvote, som ligger efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 764/89, nemlig den 29. marts 1989, hidrører fra en afgørelse, der selvstændigt blev truffet af de nationale myndigheder og begrundet i overvejelser, som i meget vidt omfang er forskellige fra dem, Domstolen omtalte i Rauh-dommen. Følgelig kan Fællesskabet ikke pålægges ansvar for tab hidrørende fra gennemførelsen af forordning nr. 857/84 vedrørende tab, der er indtrådt efter dette tidspunkt.

58 Herefter skal Retten fremlægge grundene til, at sagsøgerens påstand ikke kan tages til følge på grund af forældelse.

59 Forældelsesfristen i henhold til statuttens artikel 43, som i medfør af statuttens artikel 46 finder anvendelse på rettergangsmåden ved Retten, kan ikke begynde at

løbe, før alle de betingelser, som er en forudsætning for erstatningspligten, er opfyldt, og i tilfælde, hvor erstatningsansvaret skyldes en generel retsakt, navnlig ikke før retsaktens skadevoldende følger har vist sig (jf. Rettens dom af 16.4.1997, sag T-20/94, Hartmann mod Rådet og Kommissionen, Sml. II, s. 595, præmis 107).

60 I det foreliggende tilfælde opstod sagsøgerens tab som følge af, at han ikke kunne udnytte en referencemængde, fra det tidspunkt, hvor han efter udløbet af sin ikke-markedsføringsforpligtelse havde kunnet genoptage mælkeleverancerne, hvis han ikke havde fået afslag på tildeling af en referencemængde, dvs. fra den 6. oktober 1984, datoen for anvendelsen af forordning nr. 857/84 på ham. Det var således fra denne dato, at betingelserne for en erstatningssag mod Fællesskabet var opfyldt, og forældelsesfristen begyndte at løbe.

61 Med henblik på fastlæggelsen af den periode, hvorunder sagsøgeren led tab, bemærkes, at tabene ikke blev forårsaget øjeblikkeligt. De opstod over en vis periode, så længe sagsøgeren ikke kunne opnå en referencemængde. Der var tale om fortsatte tab, som blev forøget dagligt (jf. dommen i sagen Hartmann mod Rådet og Kommissionen, præmis 132). Erstatningskravet vedrører derfor flere på hinanden følgende perioder med begyndelsestidspunkt hver dag, hvor det ikke var muligt at markedsføre mælk.

62 Da det retligt er fastslået, at de tab, som sagsøgeren påstår at have lidt efter den 29. marts 1989, datoen for ikrafttrædelse af forordning nr. 764/89, ikke længere står i forbindelse med ulovligheden af EF-lovgivningen og derfor ikke kan tilregnes Fællesskabet, udløb forældelsesfristen fem år efter denne dato, dvs. den 29. marts 1995, medmindre den inden dette tidspunkt var blevet afbrudt.

63 Ifølge artikel 43 i Domstolens statut afbrydes forældelsesfristen alene ved indgivelse af stævning til Fællesskabets retsinstanser eller ved, at skadelidte forud gør sit krav gældende over for vedkommende institution i Fællesskabet, idet afbrydelsen dog kun indtræder i sidstnævnte tilfælde, såfremt kravet følges op af et sagsanlæg inden den frist, der er fastsat i EF-traktatens artikel 173 (efter ændring nu artikel 230 EF) eller EF-traktatens artikel 175 (nu artikel 232 EF) (Domstolens dom af 5.4.1973, sag 11/72, Giordano mod Kommissionen, Sml. s. 417, præmis 6, og Rettens dom af 25.11.1998, sag T-222/97, Steffens mod Rådet og Kommissionen, Sml. II, s. 4175, præmis 35 og 42). Henvisningen i traktatens artikel 173 og 175 til statuttens artikel 43, sidste punktum, indebærer, at de i disse traktatbestemmelser indeholdte regler om beregning af frister finder anvendelse hvad angår afbrydelsen af forældelsen (Rettens dom af 9.12.1997, forenede sager T-195/94 og T-202/94, Quiller og Heusmann mod Rådet og Kommissionen, Sml. II, s. 2247, præmis 132).

64 Det må fastslås, at sagsøgeren forelagde Kommissionen en ansøgning om erstatning for tabet ved skrivelse af 23. juni 1992, og at meddelelsen af 5. august 1992 kom i løbet af den ved de nævnte artikler fastsatte frist.

65 Under disse omstændigheder må det undersøges, i hvilket omfang sagsøgeren kan påberåbe sig den forpligtelse, EF-institutionerne påtog sig vedrørende afkaldet på at påberåbe sig forældelse, jf. ordlyden af meddelelsen, for at få adgang til at påberåbe sig afbrydelse af forældelsesfristen på datoen for hans ansøgning den 23. juni 1992.

66 Herom bemærkes, at afkaldet i meddelelsen af 5. august 1992 på at påberåbe sig forældelsen var en ensidig handling, hvis formål var at tilskynde producenterne til

at afvente iværksættelsen af den ordning for tilkendelse af en fast erstatning, som blev fastsat i forordning nr. 2187/93, med henblik på at begrænse antallet af retssager (jf. dommen i sagen Steffens mod Rådet og Kommissionen, præmis 38). I medfør af denne forordning kunne producenterne anmode om at få tilsendt et tilbud om erstatning, for hvilket fristen for accept udgjorde to måneder.

67 Under hensyn til formålet med dette afkald ophørte det med at have retsvirkning ved udløbet af perioden for accept af tilbuddet om erstatning, eller ved det udtrykkelige afslag på tilbuddet, såfremt der gaves afslag inden udløbet af denne frist. Fra det tidspunkt kunne institutionerne altså på ny påberåbe sig forældelsen (dommen i sagen Steffens mod Rådet og Kommissionen, præmis 39 og 40).

68 Det må antages, at når en producent har modtaget et tilbud om erstatning på grundlag af forordning nr. 2187/93, kan han kun med retsvirkning påberåbe sig afkaldet på forældelsesindsigelsen, der fremgår af meddelelsen af 5. august 1992, såfremt der er anlagt erstatningssag inden udløbet af en frist på to måneder efter udløbet af fristen for accept af erstatningstilbuddet eller det udtrykkelige afslag på dette tilbud, såfremt dette fremsættes inden den nævnte frist udløber. I så fald blev forældelsesfristen afbrudt den 5. august 1992.

69 Hvis nævnte producent imidlertid har fremsendt en ansøgning om erstatning til institutionerne på et tidligere tidspunkt end meddelelsen af 5. august 1992, og hvis ansøgningen er kommet frem inden for den frist, der er fastsat i artikel 43, sidste punktum, i statutten for Domstolen, for at anlægge sag ved Retten, må det antages, at forældelsesfristen er blevet afbrudt på dagen for erstatningsansøgningen. I så fald medfører institutionernes forpligtelse en suspension af søgsmålsfristen, som nævnes i artikel 43, sidste punktum, i statutten for Domstolen, så længe det ovennævnte afkald har retsvirkning.

70 Under hensyn til de ovenstående betragtninger, og da sagsøgeren modtog et revideret tilbud om erstatning ved de nationale myndigheders skrivelse af 18. april 1994, og da sagsøgeren afslog dette ved skrivelse af 22. april 1994, skulle han, for at kunne påberåbe sig afbrydelsen af forældelsen på datoen for sin skrivelse af 23. juni 1992, have anlagt erstatningssag senest inden udløbet af fristen på to måneder efter datoen for afslaget, forhøjet med afstandsfristen, nemlig den 28. juni 1994.

71 Det må fastslås, at sagsøgeren ikke gjorde det, idet sagen blev anlagt den 8. juli 1994.

72 For så vidt som sagsøgerens sidste tab indtrådte mere end fem år inden denne dato, nemlig den 28. marts 1989, dagen før ikrafttrædelsen af forordning nr. 764/89, som bragte Fællesskabets ansvar over for sagsøgeren til ophør, må det konkluderes, at sagen er blevet anlagt for sent, da samtlige sagsøgerens erstatningskrav allerede var ramt af forældelse.

73 Herefter vil de sagsøgte være at frifinde, uden at der er anledning til at udtale sig om de sagsøgtes begæring om vedlæggelsen af skrivelsen af 17. april 2001 til sagens akter.

Sagens omkostninger

74 Ifølge artikel 87, stk. 2, i Rettens procesreglement pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da sagsøgeren

har tabt sagen, pålægges det ham at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med de sagsøgtes påstand herom.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Fjerde Afdeling)

1) **Rådet for Den Europæiske Union og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber frifindes.**

2) **Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.**

Mengozzi Tiili Moura Ramos

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 7. februar 2002.

H. Jung

Justitssekretær

P. Mengozzi

Afdelingsformand